

BRIEVEN

»PRIVÉ-DOMEIN«
NR. 65

STENDHAL

BRIEVEN

EEN KEUZE UIT
DE CORRESPONDANCE

SAMENGESTELD, VERTAALD
EN VAN EEN NAWOORD VOORZIEN
DOOR JOYCE & CO.

AMSTERDAM · UITGEVERIJ DE ARBEIDERSPERS

Copyright keuze en nawoord © 1981 Joyce & Co.
Copyright Nederlandse vertaling © 1981
B.V. Uitgeverij De Arbeiderspers, Singel 262, Amsterdam
Oorspronkelijke titel: *Correspondance*
Uitgave: Editions Gallimard
Druk: Alberts, Sittard

ISBN 90 295 4672 7

INHOUD

Brieven 7

Noten 363

Nawoord 383

I *Aan Pauline Beyle*

Parijs, de 18de van de Windmaand, Jaar VIII. [9 maart 1800]

Ik herken mezelf niet meer, mijn lieve Pauline, als ik eraan denk dat ik vijf maanden voorbij heb kunnen laten gaan zonder jou te schrijven. Ik was het al een tijdje van plan, maar mijn verschillende bezigheden hebben telkens verhinderd dat ik mijn verlangen verwerkelijkte. Ten eerste wil ik dat je mij zonder uitzondering iedere week schrijft, anders word ik boos; vervolgens wil ik dat je jouw en mijn brieven aan niemand laat zien. Ik vind het vervelend om in verlegenheid gebracht te worden als ik schrijf wat ik op mijn hart heb. Je moet me vertellen hoe het met je pianostudie gaat en of je leert dansen. Heb je deze winter al gedanst? Ik denk van wel. Leer je al tekenen? Omdat de duivel me hindert bij alles wat ik doe, ben ik sinds ik hier ben niet in staat geweest om iets te leren. Ik leer dansen van een danser bij de Opera; zijn stijl lijkt helemaal niet op die van Beler;¹ omdat de stijl die mij geleerd wordt de juiste is en omdat die als zodanig vroeg of laat in de provincie zal doordringen, raad ik je aan je erop voor te bereiden door bij al je passen flink door te buigen en door vooral de enkel te gebruiken. Ik dans met Adèle Rebuffel² die, hoewel ze pas elf jaar oud is, al over veel *esprit* en begaafdheid beschikt. Eén van de dingen die er het meest toe hebben bijgedragen dat zij zo ontwikkeld is, is het feit dat zij veel boeken gelezen heeft; ik zou willen dat jij deze methode ook volgde, want ik ben ervan overtuigd dat zij de enig juiste is. Als je de boeken die je leest met zorg uitkiest, zullen ze weldra een liefdevolle eerbied bij je opwekken en ze zullen je binnenleiden in de ware filosofie, de onuitputtelijke bron van de hoogste genietingen; het is de filosofie die kracht geeft aan onze persoonlijkheid en zij vormt het onmisbare vermogen om het genie te kunnen aanvoelen en

bewonderen. Met behulp van de filosofie wordt alles doorzichtig, de moeilijkheden verdwijnen en het vermogen van de ziel om iets in zich op te nemen en om lief te hebben neemt toe. Maar ik vertel je onbegrijpelijke dingen; ik zou wensen dat het je een beetje duidelijk was. Ik raad je aan grootvader te verzoeken om bij Chalvet³ naar de *Cours de littérature* van Laharpe⁴ te vragen die hij zeker heeft. Dat moet je gaan lezen. Je zult het boek misschien een beetje saai vinden, maar het zal je beginnen te vormen en ik beloof je dat je er later je voordeel mee zult doen. Ik raad je ook aan mijn literatuurschriftjes op te zoeken om wat daarin staat te lezen naast wat je terzelfder tijd in Laharpe leest. Deze studie is noodzakelijk; je zult het merken als je je begeeft in de betere kringen die die naam verdienen. Ik zou willen dat je nu en dan naar de schouwburg kan gaan, naar goede toneelstukken, overtuigd als ik ben dat er niets is wat de smaak beter vormt. Ik zou het vooral op prijs stellen als je de betere komische opera's zag; dan zou je van muziek leren houden en je zou er eindeloos plezier aan beleven. Maar je moet goed onthouden dat je altijd alleen met papa naar de schouwburg zult kunnen gaan. Het zou mij een genoegen doen als hij mijn redenen kon begrijpen. Ik zal er met hem over spreken als ik naar Grenoble kom. Ik raad je aan om de *Levens van de grote mannen van Griekenland* van Plutarchus te proberen te lezen; als je verder in de literatuur gevorderd bent, zul je zien dat door het lezen van dit boek het karakter werd gevormd van de man die voor alle tijden de mooiste ziel en het grootste genie bezat, Jean-Jacques Rousseau. Je kunt, als je dat mag, Racine gaan lezen en de tragedies van Voltaire. Verzoek mijn grootvader om jou *Zadig* voor te lezen op dezelfde manier als hij het mij twee jaar geleden heeft gedaan. Ik denk dat het ook wel goed is om *le Siècle de Louis XIV*⁵ te lezen, als daar geen bezwaar tegen wordt gemaakt. Je zult mij antwoorden: dat zijn nogal wat boeken. Maar, mijn lieve vriendin, door het lezen van de werken van grote geesten leer je zelf te denken en te voelen. Je moet in ieder geval Laharpe lezen. Adieu. Ik kan niet meer op dit papier krijgen. Toch wilde ik je liever vanavond iets proberen te schrijven dan het weer een paar dagen uitstellen.

2 *Aan Pauline Beyle*

Parijs, de 20ste van de Kiemmaand, Jaar VIII. [10 april 1800]

Ik begrijp er niets van dat je mij niet schrijft, mijn lieve Pauline. Welke bezigheden kunnen je toch verhinderen om mij te schrijven? Ik zou geloven dat het het dansen is, als we niet midden in de Vasten zaten. Maar ik wil er met je om wedden dat jij het in je hoofd haalt dat je je brief moet voorbereiden en er eerst een kladje van moet maken. Dat is een heel dwaze misvatting, want om een goede briefstijl te krijgen moet je precies schrijven wat je zou zeggen als je de persoon tot wie je je richt vóór je zag, waarbij je ervoor moet zorgen om geen herhalingen neer te schrijven, die in een gesprek aan de gesticulatie en de stembuiging nog een zekere waarde zouden kunnen ontleenen. Ben je aan Laharpe begonnen? Ik geloof van wel, maar ik denk dat je nog niet aan Plutarchus hebt durven beginnen; ik geloof toch dat je er goed aan zou doen om het te lezen; je zult daarin een schildering van de antieke zeden en gewoonten vinden en dat is zeer belangrijk omdat er onophoudelijk en verkeerd over gesproken wordt. Mettertijd en als je Plutarchus achter de rug hebt, kun je de *Lettres à Emilie sur la mythologie* van Demoustier⁶ gaan lezen. Ik vraag je om wanneer je tussen mijn papieren op zoek gaat naar de *Cours de littérature* van mijnheer Dubois,⁷ vooral goed te kijken of je een schrift vindt waar *Selmours*⁸ op geschreven staat. Als je het vindt, vraag ik je om het op te bergen op een plekje waar niemand het kan vinden. Vertel hier aan niemand iets over, en als je dat al gedaan hebt, moet je de slechte gewoonte afleren om de brieven die ik je schrijf ooit aan iemand anders voor te lezen. Hoe gaat het met de pianostudie? Hoe gaat het op school bij de nonnen? Probeer om je wat wiskunde te laten bijbrengen; dat is van het allergrootste belang. Als ik in Grenoble was, zou ik dat met plezier op me nemen, maar nu ik er niet ben denk ik dat mijnheer David⁹ je wel een paar lessen zou kunnen geven; dat zou niet al te duur zijn voor papa en het zou voor jou zeer nuttig zijn. Ik geloof dat het als je ongeveer om de andere dag een les zou nemen 6 of 9 franc per maand zou kosten en na verloop van tien maanden, voor een veertigtal francs, zou je beter hebben leren

nadenken dan heel wat mannen. Zeg mij wat je hiervan vindt en als je dat op prijs stelt, zal ik het aan papa voorstellen of je vraagt het hem zelf. Daar zou je meer aan hebben dan veertig jaar bij je nonnen en vijftig paar kousen. Een meisje dat kiest voor de rol van brave moeder en huisvrouw moet weten hoe een kous gemaakt wordt zonder dat ze zelf een naald aanraakt, vooral in de kostbare tijd van de jeugd; amper tot je twintigste zul je iets kunnen leren; welnu, wanneer je twee uur hebt gebreid, zou je in dezelfde tijd tweehonderdvijftig bladzijden van een nuttig boek hebben kunnen lezen, en wat een verschil! Vergeet niet dat je voor 6 fr. een paar kousen kunt kopen, en dat niets de dertig of veertig arbeidsuren waarvan tien of twaalf pure verveling kan vergoeden. Ga je weleens naar het theater? Vertel me of er in Grenoble een stuk wordt gespeeld dat *L'Abbé de l'Epée*¹⁰ heet en dat hier al aan zijn dertigste opvoering toe is? Hoe gaat het met Caroline?¹¹ Is zij niet meer zo'n verklikster en roddelaarster als zij was toen ik uit huis ging? Als zij jammer genoeg nog steeds zo is, moet je haar proberen duidelijk te maken dat er niets is dat om zoveel goede redenen gelaakt dient te worden. Het zou wel nodig zijn dat dat haar duidelijk werd gemaakt. Op de leeftijd die zij nu heeft wordt het karakter gevormd en op die leeftijd werd jij van kijfziek, zoals je was, leuk en aardig. Wat doet Félice?¹² Hoe staat het met Oronce?¹³ Je moet er altijd aan denken dat ik, wanneer ik je iets vraag, j'ouw mening wil horen en niet wat iedereen ervan vindt; in het algemeen moet je nooit een mening overnemen, al is het die van de Paus, zonder die bij jezelf te hebben afgewogen, anders loop je de kans om stomiteiten uit te kramen die geen gunstige indruk geven van je oordeelsvermogen. Als het om een feit gaat dat als een stelligheid aan je is verkondigd, moet je, omdat de persoon in kwestie een of ander motief gehad kan hebben om je wat op de mouw te spelden, proberen om dat feit te verifiëren, wanneer de gelegenheid zich voordoet. Denk er een beetje over na en schrijf mij vooral terug. Als je je gedachten niet kunt ordenen, moet je mijn briefpunt voor punt beantwoorden door bij jezelf te rade te gaan en over ieder punt je eigen mening te geven. Een kus. Adieu.

H.

De groeten aan iedereen, ook aan Marion¹⁴ en aan Antoine.¹⁵

3 *Aan Pauline Beyle*

[Juli 1800]

Ik kan maar niet begrijpen, mijn lieve Pauline, wat jou verhindert om mij te schrijven. Hoe kan het dat je in het rustige leventje dat je leidt zelfs geen ogenblik kunt vinden om op te offeren aan een broer die je zeer bemint? Wij hebben hier een voor Fransen onverdraaglijke hitte, we gaan er allemaal onder gebukt. Ik heb laatst een erg leuk reisje gemaakt waardoor ik een paar dagen weg was van de gloeiende pleinen van deze stad. Ik ben met Daru het fort van Arona wezen bezichtigen en bij deze gelegenheid ben ik ook naar de verrukkelijke Borromeïsche eilanden geweest.¹⁶ Het zijn er drie: *Isola Bella*, *Isola Madre* en *Isola Pescatore*. Je moet je een meer voorstellen dat de vorm heeft van een halve cirkel en dat een vijftigtal mijlen lang is; het gedeelte dat naar de kant van Milaan of liever naar Buffalora ligt, wordt begrensd door bekoorlijke hellingen. De prachtige rivier de Ticino verlaat hier het meer; naarmate je over deze rustige golven naar het noorden gaat, worden de hellingen steiler en het gedeelte van het meer dat aan Zwitserland grenst is omgeven door ongenaakbare rotsen die doen denken aan de Bernard. Deze oevers zijn rustig, er zijn weinig huizen, er is helemaal geen landbouw, nergens is een spoor van die afschuwelijke wijngaarden en pergola's die de beroemde oevers van het meer van Genève ontsieren. Hier toont zich overal de natuur; af en toe kom je een bootje tegen met twee vissers. Als je zo anderhalf uur blijft doorlopen, draai je je plotseling om en sta je aan de voet van het fort en de stad Arona. Ik heb nog nooit iets gezien dat een indrukwekkender aanblik bood. Je moet je een berg voorstellen met aan één kant een helling die even steil is als de Poort van Frankrijk in Grenoble, met aan de andere kant een zachte glooiing en op de top daarvan een onneembaar fort omsloten door vijf ringmuren, een slanke en ranke toren, en boven alles uit de wapperende driekleur. Plotseling klinken negentien kanonschoten, een regen van aarde valt in het

meer en doet een ogenblik het heldere water omhoogspatten. Na drie kwartier een flinke storm weerstaan te hebben, gaan we naar beneden. Nadat we de volgende morgen een bezoek aan het fort gebracht hebben, schepen we ons in in de Oostenrijkse kanonnierboten; we vertrekken uit een haventje met een muur eromheen; zodra we op het meer zijn, worden onze blikken getrokken door het prachtige standbeeld van de goede Heilige Karel;¹⁷ het is negenenzestig voet hoog en het voetstuk ervan twintig voet; het wijst op majestueuze wijze met één hand naar de haven; met zijn andere hand houdt de Heilige Karel een pand van zijn superplie vast; door dit stukje van zijn kleed kun je in het standbeeld komen. In zijn neus kan een man rechtop staan. Het staat er rustig bij te midden van de bossen. Het is tijden lang door niets verstoord totdat onlangs bij het beleg van Arona een kogel tegen de borst van het beeld sloeg, gelukkig zonder het te beschadigen. Nog nooit heb ik zoiets moois gezien; ik heb geen woorden om mijn indrukken weer te geven. Wij voeren rustig over het water, ik zat naast de admiraal van de vijandelijke vloot en voerde een gesprek met een aide-de-camp van Melas,¹⁸ op enige vooroordelen na een innemende jongeman. Na drie uur varen ontwaarden we midden op dit goddelijke meer een groene berg en rechts daarvan een strand en een klein wit huisje. Het eiland links is Isola Bella, het eiland rechts Isola Madre. Maar ik merk dat ik begin te babbelen; dat doet er niet toe, mits jij deze romantische ligging voor ogen begint te zien en er de betoverende contouren van kunt volgen. Laat deze brief vooral aan niemand zien, want ik heb de indruk dat er veel in staat wat nuchtere mensen belachelijk vinden. Een kus.

B.

4 *Aan Pauline Beyle*

Bagnolo, de 16de van de Vorstmaand, Jaar 1X. [7 december 1800]

Waarom schrijf je me niet, mijn lieve Pauline? Ik stel alles in het werk om jou iets van mij te laten horen, waarbij ik langzaam met een kippen mijn wanschapen letters op het papier moet kras-

sen, terwijl jij, die al die mooie ganzepennen uit Holland bij de hand hebt, mij nooit een briefje stuurt. Vertel mij iets over wat je doet, van wie je les krijgt, of je je amuseert of verveelt. Ik denk dat er deze winter in Grenoble wel gedanst zal worden en dat jij van de partij zult zijn, want ik weet dat de *donnine* uit alle landen ter wereld van dansen houden. Ongetwijfeld zijn Félicie en Gaétan¹⁹ in Grenoble. Geef mij wat nieuwtjes over hen en over mijn tante Gagnon, want ik weet niet meer hoe het met haar gaat sinds twee dagen na haar terugval; vertel mij kortom alles zo uitvoerig mogelijk en schrijf mij iedere zondag een lange brief. Ik weet niet welke boze geest je verhindert om mij te schrijven, maar het is misschien dezelfde die ervoor zorgt dat ik de brieven niet aankrijg die naar mij gestuurd worden. Ik ben met mijn regiment in een vervelend klein dorp aan de andere kant van de Alpen op drie mijl van Brescia. Het ontbreekt ons absoluut aan alles en het ergste is dat de kolonel ons geen toestemming kan geven om naar Brescia te gaan omdat wij ons gereed houden om ieder moment tot de aanval over te gaan. Wij hebben zelfs geen brood soms en dan zijn we gedwongen om *polenta* te eten, het gewone voedsel van de bruten in mensengedaante die dit land bewonen. Ik had nog nooit gezien of ook maar voor mogelijk gehouden dat mensen zo verdorven kunnen zijn als het lage Italiaanse volk. Zij paren de volle stompzinnigheid van onze boeren aan een valse en verraderlijke inborst, aan een allerliederlijkste vadsigheid en aan een allerafgrijselijkst fanatisme. Ik ben niet verbaasd dat de goddeloosheid in Italië ontstaan is: de meest verheven godsdienst zou met dergelijke proselieten de afschuw van beschaafde mensen op de hals halen. Onlangs heeft de grootvicaris, die aan het hoofd staat van de legers van dit district, unieke richtlijnen uitgevaardigd. Als ik een exemplaar daarvan had kunnen bemachtigen, zou ik het je gestuurd hebben, ook al is het in het Italiaans gesteld; grootvader zou je hebben kunnen uitleggen wat er in stond; er werd na alle mogelijke verwensingen jegens de snode Fransen medegedeeld dat de koeien waarvan wij melk dronken zouden sterven, dat de wijngaarden waaruit men ons wijn gaf zouden uitdrogen, en tenslotte dat de woningen waarin wij onderdak hadden, zouden

worden getroffen door de bliksem. Je zou je niet storen aan dergelijke onzin, als het daartoe beperkt bleef, maar zodra zich ergens een Fransman laat zien, regent het kogels; de huzaren van het rode hebben meegemaakt dat de pastoor van het dorp in de buurt waarvan ze gelegerd waren, de hoeven in brand liet steken om ons hier vandaan te drijven. Oordeel zelf onder wat voor bovenstebeste mensen wij terecht zijn gekomen. Ik verzeker je dat wij met heimwee terugdenken aan Frankrijk en Zwitserland; daar zouden wij tenminste met ménsen van doen gehad hebben. We hebben zelfs geen boeken. Onze enige bezigheid bestaat uit de jacht, voor zover de eeuwige regen dat toelaat. Adieu. Je moet mij vaker schrijven. Vergeet niet dat een brief van jou mij een aangename dag bezorgt. Ik kus je op beide wangen.

H.B.

5 Aan Pauline Beyle

Goïto onder Mantoua, de 5de van de Windmaand, jaar IX.
[24 februari 1801]

Ik ben zeer dicht bij mijn bestemming, mijn lieve Pauline, want nog slechts tweeëneenhalve mijl moeras scheidt mij van Mantoua. Ik ben benieuwd om deze stad te zien, die zo beroemd is door de twee belegeringen die zij in Jaar IV en in Jaar VII doorstaan heeft. Zij is in dit regenachtige jaargetijde volledig omgeven door water. Je bereikt haar doorheen een vlakte die erg veel lijkt op de vlakte van Rondeau;²⁰ hier en daar zie je enige velden, net als de moerassen van Claix. Castiglione, waar ik gedindeerd heb, ligt precies aan de voet van de bergen; de voor naamste straten van het stadje zijn net zo steil als de helling van Chalemont.²¹ Er is een fort. Ik zal je niets vertellen over Brescia; het is net zoals alle steden een verzameling huizen waarvan er sommige mooi zijn en andere niet, en niets lijkt saaiër dan die aanblik van opeengestapelde stenen. Wat ik in een stad graag zie, dat zijn de bewoners, want mensen zijn altijd interessant voor de toeschouwer; er zijn zelfs bepaalde landen waarvan de bewoners

de meest onverschillige toeschouwer van verbazing zouden doen omvallen. Er zijn driehonderdénentwintig tehuizen in Brescia voor paters en nonnen, afgezien van zijn parochie en bisschopszetel. Je kunt er iemand morsdood laten maken voor twee ducaten of ongeveer acht Franse francs; als hij na de dolkstoot nog leeft, geeft de eigenlijke moordenaar nog eens vier ducaten of zestien fr. aan zijn uitvoerder. Je moet hierbij opmerken dat Brescia een stad met achtentwintig- tot dertigduizend inwoners is. Iedere maand worden er zestig tot tachtig moorden gepleegd; onder het oude regime liep dat aantal op tot negentig of honderd.

Parijs is een stad met acht- tot negenhonderdduizend inwoners, waar bijgevolg ontsporingen in alle soorten aan de orde van de dag zijn, waardoor er veel moordaanslagen zouden moeten plaatsvinden. Er waren, toen ik er een jaar geleden was, zevenenvijftig kerken van alle soorten godsdiensten die door de regering zijn toegelaten, en volgens de rapporten van het ministerie van politie gaan er door de week drie- tot vierhonderd gelovigen naar iedere kerk, en des zondags vijftienhonderd tot tweeduizend. Er waren gemiddeld tien tot vijftien ...²² moordaanslagen, zeven tot acht zelfmoordgevallen en vijftien tot twintig doden ten gevolge van een duel. De gemeenschap verliest dus iedere dag door geweldpleging een veertigtal personen, oftewel twaalfhonderd per maand. Het aantal slachtoffers van misdrijven is dus in verhouding... maal minder in Parijs, een middelpunt van alle soorten misdadigheid, dan in een klein Italiaans stadje.

Ik breng bij Brescia de zelfmoorden en de doden door een duel geeneens in rekening. Italianen sterven zelden op deze manier.

Adieu, schrijf mij een brief naar Mantoua. Hoofdkwartier van het Reserveleger.

H.B.

6 *Aan Pauline Beyle*

Bergamo, de 19de van de Bloei maand, Jaar IX. [9 mei 1801]

Je bent wel eens naar Montfleury²³ geweest, mijn lieve Pauline; vandaar heb je het betoverende schouwspel van de vallei met de

bochtige Isère bewonderd. Als je daar wel eens geweest bent tijdens een onweer, als de zware, donkere wolken elkaar bevochten en uiteenscheurden, als de donder de aarde en de hemelen deed dreunen, als een bui van regen en hagel alles deed buigen, dan zal je ziel zich ongetwijfeld gericht hebben tot de Vader van de wolken en de aarde, dan zal je de macht van de Schepper gevoeld hebben; maar langzamerhand zal deze sublieme gewaarwording plaats hebben gemaakt voor een zachte melancholie; je zult je in jezelf gekeerd hebben, mijmerend over je plannen om gelukkig te worden; je zult in die gedachten verzonken zijn geweest en je zult met spijt gezien hebben dat het onweer ophield en het tijd werd om naar huis te gaan. Welnu, stel je een vlakke voor die veertig mijl breed is en waar de Ticino, de Adda, de Mincio en de majestueuze Po doorheen stromen; stel je voor dat het midden op de dag duister is als bij nacht, tweehonderd donderslagen in een half uur, vuurrode wolken die zich aftekenen tegen een donkere hemel en in twee seconden voorbijflitsen: en dan heb je nog maar een heel flauw idee van het prachtige onweer dat ik vanochtend gezien heb.

Nog nooit heb ik een fraaier schouwspel gadeslagen en de twaalf of vijftien kameraden met wie ik was hebben bekend nog nooit iets imposanter gezien te hebben. We hebben de bliksem zien inslaan in een klokketoren beneden ons, want het hele stadje Bergamo is zo steil als de heuvel van Chalemont. Als je gelijkvloers aan de achterkant binnenkomt, sta je aan de voorkant al minstens op de tiende. Je moet bedenken dat we aan de voet van de Alpen zijn en dat wij de Apennijnen kunnen zien.

Je schrijft me nooit, ik weet niet waarom niet, want je moet verdrinken in de vrije tijd en je weet hoeveel plezier je brieven me verschaffen. Hoe gaat het met Caroline, Félicie en kanunnik Gaétan? Vertel me ook nieuwtjes over die aardige Oronce; ik brand van verlangen om hem op z'n twaalfde te zien.

Adieu, geef iedereen een kus van mij.

H.B.

Wat is er van mijn mallen en gipsafgietsels geworden? Verhinder zoveel als je kunt dat ze vernield worden.

7 *Aan Edouard Mounier*²⁴

Parijs, de 16de van de Oogstmaand, Jaar x. [5 juli 1802]

Ik heb je brief eerst vandaag bij mijn terugkomst uit Fontainebleau ontvangen, mijn beste Mounier, waar ik een paar dagen heb doorgebracht met jachtpartijen en gesprekken met mijn generaal.

Hij wilde mij beslist opnieuw als aide-de-camp hebben en me tot luitenant benoemen; maar ik wilde mijn ontslag indienen en dat is wat ik eergisteren gedaan heb; en dus ben ik sinds de 12de van de Oogstmaand weer een gewoon burger en een vrij man geworden.

Hoe sta je eigenlijk tegenover onze briefwisseling, mijn beste Mounier? Schrijven we elkaar om geestig te willen zijn of om elkaar ronduit te zeggen wat we voelen? Schrijf met je hart en ik zal altijd tevreden zijn. Je beschrijving van de stad Rennes heeft me veel plezier gedaan. Ik zie je al in een verrukkelijke kleine kamer die uitkijkt op de tuinen van Thabor, terwijl je droomt van dat meisje uit Maine en van die charmante zusjes die als strijdlustige Parisiennes je hart stormenderhand zullen veroveren. Mooi hoor, jij maakt grapjes over mijn vluchtige liefdes, meneer de filosoof, terwijl jij net zo goed als ieder ander meteen valt voor vrolijke en lichtzinnige vrouwen. Eén zo'n vrouw zal jou met behulp van een beetje behaagzucht gemakkelijk weten te overtuigen dat jij haar aanbidt en dat zij ook een beetje van jou houdt. Je zult hierdoor gedurende twee maanden in de wolken zijn; je zult geloven dat je de unieke vrouw gevonden hebt die als enige op aarde jou gelukkig kan maken. Maar je zult spoedig bemerken dat zij twintig andere mannen even gelukkig heeft gemaakt als jou. Je zult haar vervloeken, jullie zullen flink ruzie maken. Een tijdje daarna ontdek je een aardige vrouw met een heel ander karakter, een vrouw die uniek is in haar soort; deze vrouw is even terughoudend en zacht als de andere levendig en sprankelend was. Omdat ze zeker is van haar overwinning, zal ze niet het initiatief nemen maar jou avances laten maken en jou ontvangen met een dik opgelegde onverschilligheid die zij al heel gauw met een verliefde blik zal logenstraffen.

Je bent in de wolken, je bent de gelukkigste man op de wereld; want deze keer ben je zeker van je zaak. Helaas! Twee weken later krijg je in de gaten dat zij reeds met een andere man hetzelfde spelletje speelt dat zij met jou gespeeld heeft.

Van deze bedrieglijke intriges heb je dan al gauw genoeg en je zult je gewennen om in vrouwen niets anders dan bekoorlijke kinderen te zien, met wie je je kunt vermaken maar aan wie je je nooit moet hechten. Dan zul je wat men noemt een innemende kerel worden, je zult van alles een grapje maken, je zult het hof maken aan alle mooie vrouwen die je ziet en zij zullen je verrukkelijk vinden.

Maar plotseling zul je een vrouw ontdekken bij wie al je zelfvertrouwen in het niet verdwijnt; je wilt iets zeggen en de woorden besterven op je lippen; je wilt innemend zijn en je weet slechts alledaagsheden te verkondigen. Dan, geloof me, mijn beste Mounier, als haar afwezigheid je hartstochten slechts aanwakkerd, als de dingen waar je het meeste plezier aan had, je onbeduidend en vervelend voorkomen, dan is het vergeefs om je er tegen te willen verdedigen, dan ben je verliefd en wel voor je leven.

Denk eraan dat je me beloofd hebt om helemaal eerlijk te zijn; vrees mijn strengheid niet.

*Non ignara mali, miseris succurrere disco.*²⁵

Je ziet dat ik je raadsman ben en dat ik soms de *Aeneis* lees; ik laat de tedere Dido ook weleens liggen voor modernere lieden. Ik heb op dit moment bijvoorbeeld net de *Nouveaux tableaux de famille* van A. Lafontaine²⁶ gelezen. Ik vond het werkelijk een aardig boek; er kwam een Wahlen in voor op wie jij jaloers kunt zijn. Deze roman heeft mij enigszins verzoend met de Duitsers. Zouden er werkelijk enigen onder hen zijn die over *esprit* beschikken?

Ik vind je vrijdagse bijeenkomsten voortreffelijk; ik zie van hier Mademoiselle Victorine die als gastvrouw optreedt en jij in je rol van *signor prefettino* geeft links en rechts scherpzinnigheden ten beste; ik vind slechts één ding jammer, en dat is dat ik niet een van de aide-de-camps ben van de generaal die jij zo goed ontvangt.

Vertel mij wat er gedaan en gezegd wordt; of het kortom aardige schooiers zijn, en vooral *answer fast to your everlasting friend*.
H.B.

8 *Aan Pauline Beyle*

Parijs, de 11de van de Sneeuwmaand, Jaar XI. [1 januari 1803]

*Als ik het moe ben slaaf te zijn, een die de droesem drinkt
Uit deze bitt' re kelk die men als leven wil beschouwen,
Moe van verachting voor de stakkers die de armoede bedwingt,
Zie ik vaak naar het graf, om van dit toevluchtsoord te houden;
En wens ik me een zelfgekozen en nabije dood;
En smeek ik wenend om te durven deze draad te breken.
Maar dan hoor ik mijn hart dat door de zwakheid wordt vergroot:
Mijn ouders en mijn vrienden, de toekomst en mijn jeugd,
Mijn onvolmaakte verzen; want voor zichzelf zal
De mens zich graag verhullen achter een wolk van deugd.
Al worden zijn gemoed en levenslot beheerst door zwarte gal,
In een niet te verbreken greep wordt hij geklemd door beide;
Veel liever dan te sterven zal hij op zoek gaan naar
Een gunstig voorwendsel, te blijven leven en te lijden.
Hij heeft geleden, lijdt nog steeds: en door een valse hoop misleid
Sleept hij zich tot het graf van leed tot leed,
En lijkt de dood—die ons door 't wegnemen van smart verblijdt—
Hem een nieuw leed, van alle smarten het meest wreed.*

Voel je hoe deze verzen zachtjes je ziel binnendringen, zich daar verspreiden en weldra bezit van je nemen? Voor mij lijken ze de mooiste die ik ooit in enige taal gelezen heb. Ik wilde ze eerst, nu ik ze nog bij me heb, alleen maar overschrijven, om ze met mijn eerstvolgende brief aan jou mee te sturen; maar ik zit voor mijn tafel, ik heb een half uur voor mijzelf, waarom zou ik niet schrijven aan degenen tot wie ik altijd zou willen spreken? Ik ben voornemens om je in het begin van de Warmtemaand te gaan opzoeken; ik wilde eerst pas een maand later naar je toekomen, maar wat een dwaasheid! Het aantal dagen van ons leven is zo gering,

en dat van ons samenzijn misschien nog veel geringer! Laten we ons haasten om te genieten, laten we de dingen samen doen, laten we onze dagen doorbrengen in de schoot van de vriendschap. Het is waar, ik ben hier om te leren; maar wat is de wetenschap koud vergeleken met het gevoel! Omdat God zag dat de mens niet sterk genoeg was om altijd met zijn hart te leven, heeft hij hem de wetenschap willen geven: om hem in zijn jonge jaren te laten genieten van de hartstochten en om hem in zijn ouderdom zich aan de wetenschap te laten wijden.

Ongelukkig en beklagenswaardig het koude hart dat slechts dorst naar kennis! Ach! Wat baat het mij om te weten dat de zon om de aarde draait, of de aarde om de zon, indien ik door de kennis van deze dingen de dagen verlies die mij zijn gegeven om ervan te genieten? Heel wat mensen, mijn lieve Pauline, zijn daar dwaas genoeg voor; maar wij zullen dat niet zijn.

Ik vergat je te zeggen van wie die prachtige verzen zijn die ik je stuur: André Chénier²⁷ componeerde ze kort voor de Terreur waardoor hij aan zijn einde kwam.

Ik wil geen dag meer in Grenoble wonen omdat niets zoveel pijn doet in het hart als... zich tot nietigheid gebracht te voelen. Ik woon op de zesde, maar tegenover die... colonnade van het Louvre. Iedere avond zie ik achtereenvolgens de zon, de maan en alle sterren achter die galerijen die de Gouden Tijd gezien hebben, verdwijnen. In mijn gedachten zie ik in het duister achter die grote zuilen de schaduwen van de grote Condé, van Lodewijk XIV, van Corneille en van Pascal, die met belangstelling hun afstammelingen voorbij zien gaan en de ongelukkigen een plaats beloven te midden van hun voorouders.

Zodra ik ben aangekomen, gaan wij naar Claix, waar we ons met de bestudering van Tasso zullen bezighouden als je daar genoeg Italiaans voor kent.

H. Beyle

Ik denk plotseling aan *Zadig*: dat is een korte roman van Voltaire waarin hij verscheidene filosofische waarheden heeft willen aantonen, die jij misschien nog niet kunt begrijpen. Je kan onze grootvader in de tussentijd vragen om het je voor te lezen;

hij zal de dingen uitleggen die nog te moeilijk voor je zijn.

Blijf vragen aan mij stellen: ik zal je in het vervolg nauwkeuriger antwoorden; maar ik had je brief bij de verhuizing verloren, daarom ben ik zo laat met mijn antwoord.

9 *Aan Edouard Mounier*

Parijs, de 21ste van de Sneeuwmaand, Jaar XI. [11 januari 1803]

Wat zou ik je hebben kunnen vertellen, mijn beste Mounier, gedurende deze afgelopen zes maanden van mijn leven waarin ik mij aan de meest complete dwaasheid heb overgegeven? Ik heb eindelijk de hartstocht gekend waarnaar ik met het vuur van mijn jeugd zo vurig verlangd heb. Maar nu deze sombere liefde heeft plaats gemaakt voor een plezierige galanterie en nadat ik zo vaak het slachtoffer van de spotternijen van mijn vrienden ben geweest, kan ik er met jou grappen over maken. Ja, mijn vriend, ik was verliefd en op een heel bijzondere manier verliefd op een jong meisje dat ik niet meer dan slechts vluchtig gezien had en dat mijn hevig beleefde hartstocht slechts met minachting heeft beloond. Maar er is ten slotte een einde aan gekomen; ik heb geen tijd meer om te dromen, ik ga bijna iedere avond dansen. In mijn hoedanigheid van verliefde dwaas heb ik me onder voogdij gesteld van mijn vrienden, die geen ander middel hebben gevonden om mij te genezen dan mij verliefd te laten worden. Ik ben dan ook in de ban geraakt van een heel mooie bankiersvrouw; ik heb een paar maal met haar gedanst, ik heb me in haar kringen laten introduceren, mijn vijfde brief aan haar heb ik zojuist geschreven, zij heeft er drie zonder te lezen aan mij teruggestuurd (dat zijn de eerste drie), de vierde heeft zij verscheurd, de vijfde moet zij wel lezen en op de zesde of zevende zal zij antwoorden. Zij is zes maanden geleden getrouwd met de schitterende entourage en de twee miljoen van een idioot die zo banaal is om jaloers te zijn. Jaloers op een vrouw van Parijs! Hij is niet erg vroeg opgestaan; ik reken er dan ook wel op om mij met die lomperd te amuseren! Hij heeft me gisteren een onbetaalbare komedie bezorgd. Malli had me haar zakdoek en haar geld gegeven om erop te passen;

zij is veel vroeger weggegaan dan zij mij gezegd had, wat ertoe leidde dat Meneer haar echtgenoot naar mij kwam zoeken bij een contradans die ik aan het andere einde van de zaal danste, om mij om *het zaakje* van zijn vrouw te vragen. Hij was zo leuk serieus bij het uitspreken van deze boodschap, dat iedereen in lachen uitbarstte; ik moet nog lachen als ik het je schrijf. Gisteravond negeerde hij mij en toen ik zei dat het mij genoeg deed dat het gebruik van de degen en van geborduurde kleding weer in zwang kwam, merkte hij oordeelkundig op dat daardoor slechts een middel te meer in handen van lichtzinnige lieden gegeven werd om de orde te verstoren.

Iedereen wenst mij geluk met mijn snelle vorderingen. Ik ben de eerste minnaar van mevrouw B.; mannen die heel wat meer waard zijn dan ik, zijn door haar geweigerd; ik prent me ieder moment in om te proberen trots op mezelf te zijn, maar in werkelijkheid kun je nooit lang van die eigenliefde genieten. Ik verheug me eventjes wanneer ik, gebogen over de leuning van haar bergère, haar aan het lachen maak of wanneer ik een poppetje maak met een punt van haar zakdoek; maar als ik me vol trots op mijn borst wil slaan over het verschil tussen het succes van dit jaar en het vorige, dan ga ik mijmeren, dan herinner ik mij de bekoorlijke glimlach van degen die ik ondanks mijzelve nog steeds bemint; ik voel de tranen in mijn ogen springen bij de gedachte dat ik haar nooit meer zal zien; — maar je moet toegeven dat ik een grote dwaas ben; zie je niet dat ik nog steeds mijn oude kuren heb? Wat heeft dat meisje uiteindelijk eigenlijk voor mij betekend om zo bemind te worden? Ze heeft op een dag naar mij gelachen, om het genoeg mij de volgende dag te kunnen ontwijken; zij heeft nooit willen toestaan dat ik één woord tot haar richtte; een enkele keer heb ik haar willen schrijven, zij heeft mijn brief vol minachting weggegooid; het enige pand dat ik tenslotte aan deze zo heftige liefde heb overgehouden is een stuk handschoen. Je moet toegeven, beste Mounier, dat mijn vrienden gelijk hebben en dat ik voor een officier van de Dragonders niet bepaald een fraaie rol heb gespeeld, zelfs als zij mij bemind zou hebben — maar dit wrede meisje heeft er altijd plezier in gehad om mij te kwellen; ach nee, zij was alleen maar lichtzinnig; ik

zal haar dan ook voor altijd vergeten, en ik zal haar weerzien op het moment dat ik even onverschillig voor haar ben als zij voor mij was ten tijde van mijn grootste hartstocht.

Maar, neem me niet kwalijk, mijn vriend, ik verveel je met mijn amoureuze avonturen. Het is voor het laatst, ik merk dat ik haar aan het vergeten ben. Zal ik deze winter niet het genoegen hebben om je te omhelzen? Kom iets zien van ons Parijs nu het in volle luister is; ik ben er zeker van dat je, ook al ben je helemaal filosofisch ingesteld, het hier nu veel leuker zult vinden dan in de lente. In ieder geval hoop ik dat wij samen zullen zijn bij de wijnoogst in ons Dauphiné. Kom, mijn beste Mounier, de vrolijke boeren van ons dal eens met jouw sombere Bretonnen vergelijken. Zal Mademoiselle Victorine ook van de partij zijn? Breng haar in ieder geval mijn hulde over en denk aan de *endless friendship of*

H. Beyle

10 *Aan Pauline Beyle*

Parijs, de 10de van de Regenmaand, Jaar XI. [30 januari 1803]

Ik schrijf je vandaag nog meer, mijn lieve Pauline om me van een opwelling van ergernis te genezen. Er vormt zich hier op dagen dat er een interessant stuk gespeeld wordt voor de deur van het theater een lange *queue*, dat wil zeggen een lange rij liefhebbers die om de beurt een kaartje afhalen. Omdat het erg koud is, is het vervelend om twee uur in de open lucht op een parterre-kaartje te wachten. Een van mijn vrienden, die een huisknecht heeft, heeft hem er vanavond op uit gestuurd; maar hij is niet teruggekomen, zodat ik zonet twee uur heb staan wachten. Ik wilde *l'Homme du jour*, een komedie in vijf bedrijven, in verzen, van Boissy gaan zien en *les Femmes*, een komedie van Demoustier; een belangrijker reden was evenwel dat Fleury en mademoiselle Contat in de twee stukken spelen en dat ik me wilde verstrooien.

Je weet dat ik altijd al bang ben om aan de tering te overlijden; iedere andere vorm van sterven schrikt mij in het geheel niet af; voor de tering ben ik echter doodsbenauwd. Toen ik gisteren-

avond om 11 uur thuiskwam ben ik, hoewel ik me niet erg lekker voelde, gaan declameren en toen is er een adertje gesprongen. Vanochtend en vanavond heb ik een beetje bloed gespuwd; het was genoeg om mij te doen geloven dat ik teringlijder ben. Je weet hoe mijn verbeelding op hol kan slaan; maar ik heb ten slotte een momentje geleden geprobeerd om verstandig na te denken en in plaats van te gaan vloeken, ben ik een brief aan jou gaan schrijven: ik zal je nog wat over de metafysische aspecten van de literatuur vertellen.²⁸

Ik heb je verteld dat men heeft vastgesteld dat de mens slechts studeert om aan de verveling te ontkomen. Als we ons vervelen, wordt ons vernuft dikwijls gericht op het eerste object dat zich aan ons aanbiedt. Ik zal je dit door middel van feiten gaan bewijzen, dat is de beste methode om iets te verifiëren: ik zal je eerst vertellen over onze beroemde stadsgenoot Vaucanson, wiens fraaie buste je kunt zien in de bibliotheek. Zijn moeder, die vroom was, had een biechtvader; je moest door de klokkenkamer heen om bij zijn cel te komen; de moeder bracht veelvuldige bezoeken aan deze zieleherder; haar zoon begeleidde haar tot in de klokkenkamer; daar zat hij gedurende de biecht van zijn moeder, alleen en zonder iets te doen te hebben, huilend van verveling. Omdat men de verveling altijd zoveel mogelijk beperkt en omdat de toestand van ledigheid geenszins onverschilligheid voor de omgeving met zich meebrengt, werd de jonge Vaucanson tijdens zijn huilpartij toch weldra gefascineerd door de immer gelijke beweging van de slinger; omdat hij de oorzaak ervan wil weten, loopt hij naar de kast van de klok; hij ziet door de spleten het raderwerk, doorschouwt een gedeelte van dit mechanisme, raadt de overige constructie, ontwerpt een soortgelijk apparaat dat hij met behulp van een mes en hout verwezenlijkt en slaagt er ten slotte in om een klok te maken die loopt. Tevreden over dit succes houdt hij zich meer en meer bezig met het mechanisme, en vindt uiteindelijk de beroemde automaat met de fluitspeler uit. Vraag grootvader om je te vertellen over deze grote man, die hij gekend heeft.

Shakspeare (spreek uit Chéquspire) was wolhandelaar in Stratford in Engeland; hij hield van de jacht, die toen in Engeland